

Samenvatting Beginmeting Monitor-en evaluatieonderzoek subsidieregeling 'versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen 2013-2016'

Ditte Lockhorst
Marleen Kieft
Ineke van den Berg

Universiteit Utrecht

Oberon
onderzoek | advies

De beginmeting in vogelvlucht

Dit rapport beschrijft de resultaten van de beginmeting uit het meerjarig monitor- en evaluatieonderzoek naar de subsidieregeling 'versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen 2013-2016'. Binnen de regeling gaat het om het versterken van de samenwerking in het algemeen, en in het bijzonder op de thema's: omgaan met verschillen, opbrengstgericht werken, ouderbetrokkenheid, pesten en begeleiding startende leraren.

Het betreft een complex onderzoek. In totaal is aan 61 samenwerkingsverbanden subsidie toegekend, over drie sectoren: po (N=32), vo (N=19) en mbo (N=10), die allemaal verschillen in hun startsituatie.¹ Deze beginmeting beschrijft deze verschillen en de stand van zaken van de algemene samenwerking van lerarenopleidingen en scholen bij het opleiden en begeleiden van studenten en startende leraren en de samenwerking rond de vijf thema's.

In dit hoofdstuk zijn de hoofdlijnen in de opzet, uitvoering, respons en resultaten beschreven. De resultaten worden per hoofdvraag van het onderzoek beschreven, steeds voorafgegaan door een tekstkader met daarin een korte samenvatting.

1 Opzet, uitvoering en respons

Voor het onderzoek is op basis van de theorie over samenwerking (zie hoofdstuk 3) en in overleg met de opdrachtgever een set onderzoeksvragen geformuleerd. De hoofdvragen van het onderzoek zijn:

1. Hoe ontwikkelt zich de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen in het algemeen en hoe ontwikkelt de samenwerking zich op de onderwijsthema's?
2. Hoe ontwikkelt zich de tevredenheid van betrokkenen op aspecten van opleiden en begeleiden?
3. Hoe ziet de vaardigheidsontwikkeling er uit van studenten/startende leraren/praktijkbegeleiders?

In de onderzoeksvragen wordt gevraagd naar ontwikkeling en toename. Aangezien het hier een beginmeting betreft, wordt in dit rapport de situatie aan het begin van de samenwerking in het kader van de regeling beschreven (stand van zaken). Een vergelijking met andere metingen is op dit moment nog niet mogelijk.

Om de beginsituatie van de samenwerkingsverbanden in kaart te brengen is een digitale vragenlijst uitgezet onder vier doelgroepen die betrokken zijn bij de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen:

1. De projectteams van de samenwerkingsverbanden
2. De lerarenopleidingen (directie, opleiders/mentoren)
3. De scholen (praktijkbegeleiders, directie, bestuur)
4. De studenten en startende leraren

Er zijn twee versies van de vragenlijst ontwikkeld. In de dataverzameling is onderscheid gemaakt tussen de direct betrokkenen van elk samenwerkingsverband bij het project (de projectteamleden) en de minder direct betrokkenen (de niet-projectteamleden). De leden van de projectteams zijn actief bij de samenwerking betrokken en hiermee de aangewezen doelgroep om vragen over de samenwerking te beantwoorden. Zij kunnen beschouwd worden als uitvoerders (aanbiederperspectief), terwijl de respondenten van scholen en opleidingen zicht hebben op de resultaten/veranderingen die

¹ In deze beginmeting zijn de drie samenwerkingsverbanden die via een gegrond verklaard bezwaarschrift later subsidie hebben ontvangen niet meegenomen.

plaatsvinden in de opleiding en begeleiding op de thema's als gevolg van de uitvoering van de projecten (gebruikersperspectief).

In totaal (verdeeld over twee tranches) hebben 293 respondenten de vragenlijst voor de leden van de projectteams ingevuld. Dit is een respons van 68%. De vragenlijst voor niet-projectteamleden is ingevuld door 2661 respondenten (schatting respons 60%).

Van de respondenten uit de respondentgroep projectteams werkt het grootste deel op een school en dan in het vo. Van de respondenten die op een lerarenopleiding werken, werkt 54% op een pabo.

Van de respondenten uit de drie overige respondentgroepen (dus niet-projectteams) werken de meesten bij een school of schoolbestuur en dan in het po. Van de respondenten die op een lerarenopleiding werken, werken de meesten op een pabo. De startende leraren zijn met name verbonden aan het vo en de meeste van hen hebben meer dan 1,5 jaar (stage)ervaring als leraar. De meeste studentrespondenten volgen de pabo-opleiding.

De respons per samenwerkingsverband verschilt sterk. Er lijkt geen verband te zijn tussen de omvang van het samenwerkingsverband en de respons.

Behalve een digitale vragenlijst zijn ook de projectplannen op grond waarvan de samenwerkingsverbanden subsidie ontvangen hebben, geanalyseerd. Op deze manier is in kaart gebracht welke activiteiten de samenwerkingsverbanden (gaan) ondernemen om de samenwerking in het algemeen en per thema te versterken. In de plannen worden ook projectorganisatie en enkele algemene kenmerken geschetst, zoals de mate van samenwerking voorafgaand de samenwerking in het kader van de subsidieregeling.

Zie voor een uitgebreide beschrijving van opzet, uitvoering en respons hoofdstuk 4 in deel 2.

2 Kenmerken van de samenwerkingsverbanden

Typering samenwerkingsverbanden

- Samenwerkingsverbanden verschillen sterk in omvang. Ze variëren van verbanden met één school en één lerarenopleiding tot verbanden met meerdere opleidingen en meer dan 200 scholen.
- Er is vooral in het mbo sprake van nieuwe samenwerkingsverbanden, in de zin dat deze formeel nog niet bestonden.
- In praktijk werkten de meeste samenwerkingsverbanden al samen voorafgaand aan de start van de subsidieregeling. Er zijn vier nieuwe samenwerkingsverbanden, acht beginnende samenwerkingsverbanden (al sprake van enige afspraken rond de samenwerking) en 46 samenwerkingsverbanden waarbinnen al projecten samen zijn uitgevoerd voor de start van de subsidieregeling. Deze laatste groep betreft de 'opleidingsscholen'. Zij ontvangen subsidie op grond van de Regeling tegemoetkoming kosten opleidingsschool. Deze samenwerkingsverbanden leiden al geruime tijd leraren voor 40% op de werkvloer op.
- De samenwerkingsverbanden zijn meer gericht op de thema's 'opbrengstgericht werken' en 'omgaan met verschillen' dan op de thema's 'pesten' en 'ouderbetrokkenheid', zowel in de huidige samenwerking als in de doelstelling voor de samenwerking tijdens de regeling.
- De meeste samenwerkingsverbanden werken nog niet of weinig samen aan het thema 'begeleiding startende leraren'; wel is samenwerking rond dit thema voor veel samenwerkingsverbanden belangrijk gezien het feit dat veel verbanden hier veel activiteiten op hebben gepland.
- Veel samenwerkingsverbanden (po en vo) willen in ieder geval samenwerken door het uitvoeren van gezamenlijk onderzoek.

Aanleiding voor subsidieaanvraag en verbeterpunten in de samenwerking

De resultaten van de vragenlijsten zijn overwegend redelijk positief over de samenwerking. Deze lijken niet te stroken met de heersende indruk dat er nog veel te verbeteren valt in de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen met het oog op het opleiden en begeleiden van aanstaande en startende leraren. De over het algemeen, redelijk positieve uitkomsten ten aanzien van de samenwerking uit de vragenlijsten vallen overigens voor een deel wel te verklaren. De samenwerkingsverbanden staan aan de vooravond van een langdurig samenwerkingstraject waaraan men met een positief gevoel begint. Men wil graag samenwerken binnen de subsidieregeling en vraagt deze alleen aan wanneer men denkt dat de samenwerking tot resultaten zal leiden. Dat wil echter niet zeggen dat de samenwerking (op punten) geen versterking kan gebruiken zodat een zo kwalitatief hoog mogelijke opleiding en begeleiding kan worden vormgegeven. Dat blijkt ook uit de aanleidingen en de verbeterpunten die worden genoemd. We noemen een aantal hoofdzaken.

- Voor alle sectoren geldt dat men meestal aangeeft dat er al samenwerking is, maar dat deze kan worden versterkt en verdiept.
- Scholen geven weliswaar individueel aandacht aan de thema's maar niet in samenwerking met elkaar of met de opleiding.
- In het po en vo is regelmatig aangegeven dat er nog weinig samenwerking is op het thema 'begeleiding startende leraren'.
- Door de samenwerkingsverbanden mbo is aangegeven dat de opleiding en begeleiding sterk is gericht op het vo; er is behoefte aan ontwikkeling van meer mbo- specifieke opleiding en begeleiding.

Verbeterpunten ziet men vooral in:

- de ontwikkeling van het curriculum, in het bijzonder op de 4 thema's;
- de ontwikkeling van de begeleiding van startende leraren;
- kennisuitwisseling;
- onderzoek en kennisdeling;
- het formaliseren van de samenwerking of verbeteren van de organisatie van de samenwerking;
- professionalisering van begeleiders, schoolopleiders en mentoren.

Zie voor een uitgebreide beschrijving van de kenmerken van de samenwerkingsverbanden hoofdstuk 5 in deel 2 van dit rapport.

3 Resultaten per hoofdvraag van het onderzoek

Hoe ontwikkelt zich de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen?

Samenvatting

Over het algemeen is een meerderheid van de respondenten van de projectteams positief over de manier waarop wordt samengewerkt. De vraag of men in het algemeen tevreden is over de huidige samenwerking in het samenwerkingsverband wordt door de helft van de respondenten uit het vo en door driekwart van de respondenten in het po en mbo positief beantwoord. Men is over het algemeen tevreden over de basisvoorwaarden voor samenwerking die vanuit de literatuur zijn onderscheiden: doel, procedures, communicatie, wederzijds vertrouwen, gelijkwaardigheid, professionaliteit, management en randvoorwaarden. Uitwisselen van wederzijdse behoeften en

vragen gebeurt volgens ongeveer 80% van de respondenten.

Zowel op de lerarenopleidingen als in de scholen wordt de meeste aandacht besteed aan de thema's 'omgaan met verschillen' en 'opbrengstgericht werken'. De begeleiding van startende leraren wordt vooral door de scholen verzorgd. De scholen zijn gematigd positief over de doorlopende leerlijn van initiële fase naar startfase, de manier waarop de begeleiding is vastgelegd en de ruimte voor maatwerk. In het mbo is men hier wel minder positief over dan in het po en vo. De samenwerking in het samenwerkingsverband heeft tot nu toe wel tot verbeteracties geleid, die ook zijn geëvalueerd en als geslaagd ervaren worden, maar deze zijn vooral gericht op het verbeteren van procedures, afspraken en communicatie. Wat het curriculum betreft, aangaande het opleiden en begeleiden, heeft de samenwerking nog weinig geleid tot aanpassingen. Voor zover er op dit laatste punt veranderingen zijn aangebracht hebben ze van doen met de begeleiding van startende leraren. De verwachting van de meeste respondenten is toch dat grotere aanpassingen, met name op de thema's, nog moeten komen.

Start samenwerking

De helft van de respondenten uit de projectteams geeft aan dat de samenwerking in het kader van de subsidieregeling in 2014 is gestart, en volgens 40% in 2013. De lerarenopleidingen hebben meestal de leidende rol in de samenwerking.

Basisvoorwaarden samenwerking

In het onderzoek wordt niet alleen gekeken naar hoe de samenwerking verloopt, maar ook naar de basisvoorwaarden voor samenwerking die vanuit de literatuur zijn onderscheiden: doel, procedures, communicatie, wederzijds vertrouwen, gelijkwaardigheid, professionaliteit, management en randvoorwaarden. Aan de leden van de projectteams is gevraagd of op dit moment aan deze basisvoorwaarden wordt voldaan in de samenwerking. Uit de antwoorden blijkt dat men ervaart dat de basisvoorwaarden allemaal aanwezig zijn (gemiddeld van 3,58 tot 4,37 op een vijfpuntsschaal). Meeste winst lijkt te behalen in de verbetering van communicatie en management.

Respondenten uit de vo-sector zijn op een aantal aspecten (doel, procedures, wederzijds vertrouwen, gelijkwaardigheid en management) minder tevreden dan de respondenten uit po en mbo.

Significante verschillen tussen respondenten van scholen en van opleidingen vinden we op de basisvoorwaarden 'Doel' en 'Wederzijds vertrouwen'. Scholen zijn minder positief ten aanzien van de haalbaarheid van de doelen van de samenwerking en de mate waarin het gesprek in het samenwerkingsverband wordt gevoerd over elkaars visie op onderwijs.

Ook zijn er verschillen tussen nieuwe samenwerkingsverbanden en de beginnende en bestaande samenwerkingsverbanden. Nieuwe samenwerkingsverbanden zijn minder vaak tevreden over de basisvoorwaarden.

Inventarisatie wederzijdse behoeften en vragen

Niet alleen de basisvoorwaarden zijn van belang in de samenwerking, ook is een kenmerk van goede samenwerking dat wederzijdse behoeften en vragen regelmatig systematisch in kaart worden gebracht. Dit gebeurt wat vaker in het po en mbo dan in het vo. Toch geeft nog iets meer dan 20% van de respondenten aan dat het uitwisselen van wederzijdse behoeften en vragen niet of nauwelijks voorkomt. Respondenten van opleidingen vinden dat het uitwisselen van wederzijdse behoeften en vragen vaker gebeurt dan de respondenten van de scholen. Bovendien menen de respondenten van de opleidingen vaker dan de respondenten van de scholen dat dit tijdens formeel overleg gebeurt, terwijl de respondenten van de scholen vaker vinden dat dit per e-mail gebeurt.

De inventarisatie van wederzijdse behoeften en vragen leidt in de meeste gevallen tot aanpassingen of verbeteracties. Deze zijn vooral gericht op het bijstellen van de doelen, afspraken en procedures, en op het verbeteren van de communicatie, maar ook professionalisering en scholing (onduidelijk is van wie) worden relatief vaak genoemd. Deze acties worden over het algemeen geëvalueerd en hebben positieve gevolgen. Respondenten van nieuwe samenwerkingsverbanden geven minder vaak aan dat er wordt geëvalueerd, en als er wordt geëvalueerd dan is dit gericht op aanpassing van afspraken en procedures.

Aanpak van de thema's

In het curriculum van de lerarenopleidingen wordt volgens de respondenten momenteel met betrekking tot de vijf thema's relatief de meeste aandacht besteed aan 'omgaan met verschillen' en 'opbrengstgericht werken'. Op de universitaire lerarenopleidingen (ULO's) en in het eerste en tweede jaar van de hbo-lerarenopleidingen wordt volgens ongeveer 40% van de respondenten aan deze thema's gewerkt, in het derde en vierde jaar geeft meer dan 60% aan dat aan deze thema's wordt gewerkt. 'Ouderbetrokkenheid' en 'pesten' krijgen nauwelijks aandacht op de universitaire lerarenopleiding, maar wel in het derde en vierde leerjaar van de tweedegraads lerarenopleidingen en pabo's. In de opleidingen gericht op het po wordt wat meer aandacht besteed aan deze thema's dan in het vo en mbo. In de opleiding komen de thema's aan de orde bij verschillende onderdelen van het curriculum door integratie in andere vakken, literatuur, stageopdrachten en onderzoek. Ook op de scholen gaat relatief de meeste aandacht naar de thema's 'opbrengstgericht werken' en 'omgaan met verschillen', al spelen 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' hier wel een grotere rol dan op de lerarenopleidingen. In scholen komen de thema's terug in opleiding en begeleiding door koppeling met andere onderwerpen, specifieke aandacht tijdens bijeenkomsten, stageopdrachten en via door studenten gemaakt lesmateriaal.

Startende leraren worden volgens de helft van de respondenten mede begeleid vanuit opleidingen, maar de startende leraar wordt toch vooral begeleid vanuit de school. Volgens 70% van de respondenten is er sprake van specifieke ondersteuning vanuit school. In het vo lijkt men meer bezig met de startende leraar: de opleidingen zijn vaker betrokken bij de begeleiding van startende leraren dan in het po en mbo en ook is er vaker sprake van speciale ondersteuning van de startende leraren op scholen. Deze ondersteuning bestaat uit een combinatie van coaching, begeleiding door sectie of team, lesobservatie en intervisie.

De respondenten van de scholen zijn tevreden over de mate waarin er sprake is van een doorlopende leerlijn tussen theorie en praktijk in het initiële programma en de eerste fase van het leraarsberoep, de mate waarin er voldoende ruimte is voor maatwerk en de mate waarin de vorm van de begeleiding is vastgelegd. De sectoren verschillen wel op deze punten. Respondenten uit het mbo zijn op de eerste twee punten minder tevreden; respondenten uit het vo zijn op het laatste punt juist veel vaker tevreden dan de collega's uit po en mbo.

De samenwerking in het samenwerkingsverband heeft tot nu toe nog weinig geleid tot aanpassingen van opleiden en begeleiden. Meeste veranderingen zijn gedaan in de begeleiding van startende leraren.

Samenwerking op profieldelen pabo's

Specifiek voor de pabo geldt dat volgens ruim een derde van de respondenten profieldelen in het curriculum van de pabo zijn ontwikkeld en 20% geeft aan dat er binnen het samenwerkingsverband aan ontwikkeling wordt gewerkt. Voor ontwikkeling van profieldelen voor het postinitiële onderwijs zijn deze cijfers respectievelijk 10% en 16%. De profieldelen worden samen ontwikkeld, maar de leidende rol bij deze samenwerking ligt volgens de respondenten bij de opleiding (pabo).

Hoe ontwikkelt zich de tevredenheid van betrokkenen over aspecten van opleiden en begeleiden?

Samenvatting

Over het algemeen hebben de lerarenopleidingen en scholen wederzijds een positief beeld van hun samenwerking met betrekking tot de opleiding en begeleiding van studenten. Scholen geven wel aan dat er verbetering gewenst is op het gebied van afstemming (van het curriculum) van de lerarenopleidingen op de behoefte van de scholen.

De resultaten met betrekking tot de samenwerking op de thema's laten zien dat veel respondenten gematigd positief zijn over de mate waarin thema's 'opbrengst gericht werken' en 'omgaan met verschillen' terugkomen in de opleiding en de school, maar dat op de thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' hier nog wel wat te doen is. De respondenten uit het po zijn over het algemeen wat positiever dan de respondenten uit het vo en mbo. De respondenten uit het mbo zijn het meest kritisch. Door de samenwerking hoopt men hier verbetering in te brengen, dat blijkt ook uit de projectplannen.

Studenten zijn overwegend tevreden over de begeleiding die ze op hun stageschool krijgen. Samen met de startende leraren vinden ze dat de stageschool hen stimuleert zich te ontwikkelen tot een goede leraar. Beide groepen zijn ook tevreden over de manier waarop de opleiding hen voorbereid op de thema's 'opbrengst gericht werken' en 'omgaan met verschillen', maar wat minder tevreden over de voorbereiding op de thema's 'pesten' en 'ouderbetrokkenheid'. De respondenten van de scholen zijn tevreden over de ondersteuning van startende leraren op hun school, in het vo nog wat meer dan in het po en mbo. Ten aanzien van de begeleiding van startende leraren door de opleidingen zijn er geen eenduidige uitkomsten. Een derde van de respondenten van de opleidingen geeft aan dat de opleiding betrokken is bij de begeleiding van startende leraren, de helft van de respondenten van de scholen doet dat ook, maar slechts een klein deel van de startende leraren zelf geeft aan begeleid te worden vanuit de opleiding. De opleidingen zelf zijn tevreden over deze begeleiding, de startende leraar duidelijk minder.

Begeleiding op school

De respondenten van de lerarenopleidingen zijn positief over de begeleiding van stagiaires door de school en over de invulling en afstemming van het werkplekieren. Dit geldt in grote lijnen voor alle sectoren, al zijn de respondenten van de lerarenopleidingen gericht op het mbo wat minder zeker van de mate waarin stagebegeleiders weten waar de studenten op de opleiding mee bezig zijn. Andersom is ruim 60% van de respondenten van de scholen, inclusief de bestuurders, tevreden over de ondersteuning vanuit de lerarenopleidingen op het gebied van de samenwerking en communicatie. Minder tevreden is men over afstemming van het curriculum van de opleiding op de behoefte van de school en de mate waarin de opleidingen rekening houden met de behoeften van de school. In het vo en mbo is men hier vaker ontevreden over dan in het po. In het mbo is men zelfs licht ontevreden over dit laatste punt.

Respondenten van scholen van al langer bestaande samenwerkingsverbanden zijn over een aantal aspecten van de begeleiding van de studenten en het werkplekieren meer tevreden dan nieuwe en beginnende samenwerkingsverbanden.

De studenten zelf zijn overwegend tevreden over de begeleiding die ze krijgen op hun stageschool. Daarnaast geven zij vrijwel allemaal aan dat de stageschool hen stimuleert om zich te ontwikkelen tot een goede leraar.

De samenwerking tussen school en opleiding heeft de aandacht van driekwart van de bestuurders: het staat regelmatig op de bestuursagenda en komt aan de orde in overleg met schooldirecteuren.

Aandacht curriculum vaardigheden studenten en startende leraren

Ongeveer de helft van de respondenten van de lerarenopleidingen is tevreden over de mate waarin in het curriculum aandacht wordt besteed aan vaardigheidsontwikkeling van studenten met betrekking tot het thema 'opbrengstgericht werken', voor het thema 'omgaan met verschillen' is dit zelfs ruim driekwart. Minder tevreden is men over de mate waarin 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' aan bod komen. Dit geldt in het mbo nog meer dan in het po en vo.

Wat minder tevreden zijn de respondenten van de lerarenopleiding over de mate waarin de opleiding aandacht besteed aan de ontwikkeling van de vaardigheden van startende leraren op de thema's. Ten aanzien van de thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' is men zelfs licht ontevreden.

De meeste studenten en startende leraren zijn wel tevreden over de manier waarop ze worden voorbereid en begeleid op de thema's 'opbrengstgericht werken' en 'omgaan met verschillen', maar minder tevreden over de voorbereiding en begeleiding op de thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten'. De studenten geven aan dat de lerarenopleiding hen stimuleert zich te ontwikkelen tot een goede leraar, al vinden ze wel dat de opleiding dit minder doet dan de stageschool.

Ondersteuning startende leraar op school en door opleiding

Ten aanzien van het thema 'startende leraren' zijn de respondenten van de scholen tevreden over de ondersteuning van startende leraren op hun school, in het vo nog wat meer dan in het po en mbo.

De helft van de respondenten van de scholen geeft aan dat startende leraren ook door de lerarenopleiding worden begeleid. Een derde van de respondenten van de opleidingen geeft aan betrokken te zijn bij de begeleiding en zelf zijn zij over het algemeen tevreden over deze begeleiding. De startende leraar zelf is echter minder tevreden. Volgens slechts een klein aantal van hen worden ze begeleid vanuit de opleiding. De startende leraren vinden dat de school hen stimuleert zich verder te ontwikkelen als leraar. De opleiding doet dit volgens hen niet of veel minder.

Hoe ziet de vaardigheidsontwikkeling er uit van studenten/startende leraren/praktijkbegeleiders?

Samenvatting

De startende leraren zijn tevreden over de eigen theoretische en praktische kennis op de thema's opbrengst gericht werken, omgaan met verschillen, ouderbetrokkenheid en pesten. De studenten zijn minder tevreden. Zij geven aan dat ze matig tot voldoende theoretische en praktische kennis hebben op de thema's opbrengst gericht werken en omgaan met verschillen; op de andere thema's vindt een kwart dat zij onvoldoende kennis en vaardigheden hebben.

Op basis van de uitkomsten kan geconcludeerd worden dat op het terrein van de ontwikkeling van theoretische kennis en praktische vaardigheden van studenten er nog veel winst is te boeken voor de samenwerkingsverbanden, met name op het thema 'ouderbetrokkenheid en 'pesten'.

Schooldirecteuren en bestuurders zijn overwegend tevreden over de kwaliteit van de praktijkbegeleiders. De meeste praktijkbegeleiders (80%) zijn zelf ook tevreden over hun vaardigheden.

Vaardigheden studenten

De studenten vinden over het algemeen en in alle sectoren dat hun theoretische kennis en praktische vaardigheden voldoende is op de thema's 'opbrengstgericht werken' en 'omgaan met verschillen'. Op de thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' is dit minder het geval. De studenten en startende leraren

in het po zijn over deze thema's positiever dan de studenten uit het vo en mbo. Studenten uit het mbo schatten hun kennis en vaardigheden op deze thema's zelfs in als onder de maat.

Vaardigheden startende leraren

De startende leraren vinden dat ze op alle vier de thema's over ruim voldoende theoretische kennis en praktische vaardigheden beschikken. Dit geldt voor alle sectoren. Opvallend zijn de hoge scores op het thema 'omgaan met verschillen', wetende dat een van de speerpunten in de verschillende bestuursakkoorden de professionalisering van leraren op het gebied van omgaan met verschillen is.

Oordeel scholen over vaardigheden studenten en startende leraren

De respondenten van de scholen is gevraagd hoe tevreden zij zijn over de vaardigheden van de studenten en startende leraren. Over het algemeen is men tevreden. In alle sectoren is zijn de respondenten van de scholen licht ontevreden over de vaardigheden van de studenten en startende leraren met betrekking tot het thema 'ouderbetrokkenheid'.

In de po-sector is men over het algemeen meer tevreden dan in het vo en mbo. En respondenten van bestaande samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen ook meer tevreden dan de respondenten van nieuwe en beginnende samenwerkingsverbanden.

Vaardigheden praktijkbegeleiders

Schooldirecteuren en bestuurders zijn overwegend tevreden over de kwaliteit van de praktijkbegeleiders. De meeste praktijkbegeleiders (80%) zijn zelf ook tevreden over hun vaardigheden.

De resultaten worden per deelonderzoeksvraag uitgebreid beschreven in deel 2 (hoofdstuk 6) van dit rapport.

4 Overkoepelende conclusies

We geven hieronder een overzicht van de belangrijkste c.q. meest opvallende conclusies uit zowel de activiteitenplannen als de resultaten van het vragenlijstonderzoek.

1. Bij de meeste samenwerkingsverbanden, dat wil zeggen in 46 van de 58 verbanden, is er sprake van een al langer bestaande samenwerking tussen scholen en lerarenopleiding. In vier gevallen wordt de samenwerking nieuw aangegaan, in acht gevallen is er sprake van een beginnende samenwerking. Nieuwe samenwerkingsverbanden doen zich vooral voor in de mbo-sector.
2. De samenwerkingsverbanden verschillen sterk in omvang, ze kunnen beperkt zijn tot één school en één lerarenopleiding, maar ook tweehonderd scholen en een lerarenopleiding omvatten.
3. De leidende rol in het samenwerkingsverband is vaak maar niet altijd voorbehouden aan de lerarenopleiding. In de vo-sector is het vaker de school die het voortouw neemt.
4. Hoewel men het belang van alle vier thema's onderkent en het de inzet van de samenwerkingsverbanden is om op alle vier de thema's samen te werken, blijkt de aandacht van zowel de scholen als de lerarenopleidingen meer gericht te zijn op 'opbrengstgericht werken' en 'omgaan met verschillen'. De thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten' kregen tot nu toe in vergelijking minder aandacht. Ook de studenten en de startende leraren ervaren dit zo, zij voelen zich beter gekwalificeerd op het gebied van de eerste twee thema's dan op de andere.

5. In de begeleiding van startende leraren wordt tot nu toe vooral voorzien door de scholen, met name in de vo-sector. Uit de activiteitenplannen van de meeste samenwerkingsverbanden blijkt dat men hier graag ook de lerarenopleiding meer in wil betrekken.
6. De studenten zijn over het algemeen tevreden over de begeleiding die ze krijgen, maar er zijn significante verschillen per sector: de pabo-studenten zijn iets tevredener dan de vo- en mbo-studenten over de begeleiding die ze krijgen vanuit de school. Studenten van lerarenopleidingen in de vo-sector ervaren significant minder dan in de andere sectoren dat hun opleiding hen stimuleert om zich te ontwikkelen tot een goede leraar.
7. Voor de meeste samenwerkingsverbanden geldt dat de partners positief oordelen over de mate waarin de belangrijkste basisvoorwaarden voor samenwerking gerealiseerd zijn. Op zich is dat begrijpelijk, immers als men geen goede ervaringen bij eerdere samenwerking zou hebben, waarom dan nog nieuwe verplichtingen met elkaar aangaan? Interessant is natuurlijk of de partners gedurende de samenwerking vertrouwen blijven houden in elkaar, zich gelijkwaardig blijven voelen etc.

Tot slot

Deze paragraaf ronden we af met twee samenvattende tabellen. Ten eerste geven we in tabel A de opvallendste verschillen weer per sector.

Tabel A. Samenvatting verschillen per sector

Verbeterpunten	po	vo	mbo
Basisvoorwaarden samenwerking	Hogere inschatting met betrekking tot het meedenken over oplossen problemen binnen het SWV, zorg voor draagvlak SWV in de school.	Lagere (maar ruim voldoende) inschatting met betrekking tot de consensus over doelen, tijdige uitvoering van taken, snel en adequaat op elkaar reageren, elkaar vertrouwen, respecteren, van elkaar willen leren en goed management	
Tevredenheid samenwerking		Minder tevreden	
Bevraging wederzijdse behoeften, acties en evaluatie		Worden minder vaak bevraagd	
De 4 thema's	Meeste aandacht voor alle thema's. Studenten (iets) tevredener over de manier waarop ze worden voorbereid op de thema's.		Minst tevreden over opbrengst gericht werken en ouderbetrokkenheid. Ontevreden over aandacht lerarenopleiding voor deze thema's. Studenten minder tevreden over hun kennis en vaardigheden op de thema's 'ouderbetrokkenheid' en 'pesten'.
Startende leraar		Lerarenopleidingen vaker betrokken bij een aanpak voor de begeleiding van startende docenten.	Vaker speciale ondersteuning van startende leraren.
Gerealiseerde aanpassingen in het curriculum			Minder tevreden over doorlopende leerlijnen

Verbeterpunten	po	vo	mbo
Stagebegeleiding			Lerarenopleidingrespondenten zijn het minst tevreden over stagebegeleiding door de scholen
Aansluiting lerarenopleiding - scholen			Minder tevreden over afstemming van de opleiding op de behoeften van de school
Studenten	Studenten zijn iets tevredener over de begeleiding die ze krijgen vanuit de stageschool	Studenten voelen zich relatief iets minder (maar nog altijd ruim voldoende) gestimuleerd door de lerarenopleiding	In het mbo is men iets minder tevreden over de afstemming tussen wat de student leert op de lerarenopleiding en wat de student leert op de stageschool en over de afspraken tussen de mentor en de stagebegeleider.

Uit dit onderzoek blijkt op een aantal punten dat er verschillen bestaan tussen nieuwe en bestaande samenwerkingsverbanden. In onderstaande tabel B geven we een samenvatting van deze verschillen.

Tabel B. Samenvatting verschillen tussen nieuwe en bestaande samenwerkingsverbanden

Verbeterpunten	Nieuwe SWV	Bestaande SWV
Basisvoorwaarden samenwerking	Zowel lerarenopleidingen als scholen minder tevreden over realisatie basisvoorwaarden samenwerking	
Bevraging wederzijdse behoeften, acties en evaluatie	Vaker gericht op de aanpassing van afspraken en procedures	Vaker gericht op 'professionalisering en scholing'.
De vier thema's		Meer tevreden over de vaardigheden van studenten met betrekking tot de thema's 'pesten' en 'ouderbetrokkenheid'.
Startende leraar	Startende leraren uit de nieuwe verbanden zijn positiever over de begeleiding die ze krijgen vanuit de school	
Gerealiseerde aanpassingen in het curriculum	Minder aanpassingen in het curriculum gedaan tot nu toe	
Stagebegeleiding	Lerarenopleidingen vinden minder dat hun studenten voldoende leren op hun stageschool en dat stagebegeleiders weten waar de studenten op de lerarenopleiding mee bezig zijn	
Aansluiting lerarenopleiding - scholen		Afstemming als beter ervaren dan bij nieuwe samenwerkingsverbanden
Studenten		Positiever over de mate waarin de stageschool hen stimuleert om zich te ontwikkelen tot een goede leraar.